

МОНГОЛ УЛСААС ЯПОН УЛСАД СУУГАА ЭЛЧИН САЙДЫН ЯАМ
ТАНИЛЦУУЛГА
МОНГОЛ, ЯПОНЫ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХАРИЛЦАА

Нэг. Хамтын ажиллагааны төлөв, ач холбогдол

Монгол, Японы эдийн засгийн харилцаа 1990-ээд оноос 20 гаруй жилийн хугацаанд Японы Хөгжлийн албан ёсны тусламжийн хүрээнд голчлон өрнөж ирсэн бөгөөд худалдаа, бизнесийн харилцаа төдийлөн өргөн биш байв. 2010-аад оноос эхлэн манай улсын эдийн засаг тэлж, эрчимтэй өсч эхэлснээр Япон дахь манай улсын талаарх сонирхол өсч, жил ирэх тутам эдийн засгийн харилцаа өргөжих хандлагатай болж ирэв. Гэсэн хэдий ч энэ хандлага эдийн засгийн бодит үзүүлэлтүүд дээр, тухайлбал худалдаа, хөрөнгө оруулалтын тоо хэмжээн дээр бодитоор илрэх хараахан болоогүй байна. Япон улс эдүгээ манай улсад хөрөнгө оруулагчдын дотор 11 дүгээрт жагсаж, манай улс экспортынхоо ердөө 0,2%-ийг Японд гаргаж, нийт импортын 7%-ийг Японоос оруулж байгаа нь чамлалттай байна. Гэвч энэ тоог ойрын жилүүдэд эдийн засгийн талаар дорвитой хамтран ажиллаж чадвал өсгөх боломж их байна.

Ер нь Японы гадаад бодлого дахь Монгол улсын байр суурь, геополитикийн ач холбогдол сүүлийн үед ихээхэн өсч байна. Үүнд Японы эргэн тойрны бүс нутгийн тогтворгүй байдал, ЗХА-ийн бүс нутаг дахь ганцаардал, нэн ялангуяа БНХАУ, БНСУ-тай харилцаа нь хурцдаад байгаа зэрэг хүчин зүйлс, нөгөөтэйгүүр эрдэс баялгаар хомс энэ улсын хувьд Монголын эрдэс баялаг, юуны түрүүнд нүүрс, зэс, газрын ховор элемент зэрэг баялаг анхаарал татаж байгаа нь нөлөөлж байна. Мөн манай улсын эдийн засаг тэлж, улс орны хэмжээний томоохон бүтээн байгуулалтын төслүүд ойрын жилүүдэд хэрэгжихээр байгаа нь абэномиксийн өсөлтийн стратеги, түүний дотор дэд бүтцийн экспортын бодлоготой уялдан нийцэж байгаа юм.

Японы талын энэхүү сонирхлыг бодит хамтын ажиллагаанд хүргэх, улс орны хөгжилд нэн чухал ач холбогдол бүхий төслүүдээс заримыг нь “гуравдагч хөрш” Японтой хамтран хэрэгжүүлэх нь манай улсын хувьд улс төр, гадаад бодлого, эдийн засгийн аюулгүй байдлын тэнцвэрийг хангаж, чанартай шинэ технологи нэвтрүүлэхэд чухал ач холбогдолтой байна.

Хоёр. Эрдэс баялгийн салбарын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх

Эхний ээлжинд Японд их хэмжээний нүүрсийг урт хугацаанд, тогтвортой

нийлүүлэх асуудлаар хамтран ажиллаж, тохиролцох шаардлага бий. Японы тал Тавантолгойн төсөлд оролцох сонирхолтой байгаагаа удаа дараа илэрхийлж ирсэн. Хэрэв Тавантолгойн ордтой холбоотой бол төмөр зам, эрчим хүчний төслүүдэд ч оролцох сонирхол байгаагаа мөн тод хэлж байгаа. Манай талаас Тавантолгойн тендер, түүнд оролцох хувь хэмжээ гэж ярихын өмнө дэд бүтэц, бүтээн байгуулалтыг урагшлуулах хэрэгтэй байгаа, чингэхдээ Тавантолгойн ордыг тойрсон автозам, төмөр зам, ДЦС гээд дэд бүтцийг барьж байгуулахад Японы оролцоо чухал болохыг тайлбарлан хэлж байгаа. Мөн оруулсан хөрөнгөө нүүрс, мөнгө, эсвэл хувьцаа болгож хувиргах байдлаар эргүүлж авах боломжтой талаар хэлж ярьж байгаа ч одоогоор энэ хэлбэрээр хамтран ажиллах сонирхолтой Японы компани гарч ирээгүй байна.

Японы Засгийн газар манай эрдэс баялгийн салбарын хөгжилд хувь нэмэр оруулж байна. Тухайлбал, 2013 онд Нүүрсний салбарын мастер төлөвлөгөөг боловсруулж дуусаад байна. Энэ оны 2 дугаар сараас зэсийн талаарх судалгааг манай УУЯ-тай хамтран хэрэгжүүлж эхлээд байна.

Нүүрсийг хуурай аргаар олборлох технологи, семикоксон брикет үйлдвэрлэх технологийг манайд нэвтрүүлэхтэй холбоотой судалгааны төслүүдийг хоёр тал хамтран хэрэгжүүлж байна.

Гурав. Хамтын ажиллагааны эрх зүйн үндсийг бэхжүүлэх, энэ хүрээнд Японтой Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээрийг ойрын үед байгуулах

Монгол, Японы Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээр байгуулах яриа хэлэлцээ 2012 онд эхэлсэн, эдүгээ 5 шатны яриа хэлэлцээ явагдаад байна. Энэ оны 4 дүгээр сард 6 дугаар шатны яриа хэлэлцээ болох төлөвтэй байна. Яриа хэлэлцээ амжилттай явагдвал энэ оны сүүлийн хагаст ЭЗТХ-ийг тохиролцох боломж харагдаж байна. Энэхүү хэлэлцээр нь дан ганц тариф, худалдааны бэрхшээлийг арилгахад бус бизнесийн орчин, хөрөнгө оруулалтын нөхцлийг сайжруулахад чиглэж байна. Мөн хоёр барааны төдийгүй үйлчилгээний зах зээлээ харилцан нээх асуудал тусгагдаж байгаа. Уг хэлэлцээр нь зөвхөн хоёр талын хамтын ажиллагаанд ач холбогдолтой байгаад зогсохгүй Монгол улсыг Азийн эдийн засгийн интеграцид бодитой хамрагдахад чиглэсэн эхний алхам, чухал хөшүүрэг болж өгөх учиртай. Хэлэлцээрийн агуулга нь бүс нутгийн ЧХХ-ийнхээ чанарын хувьд дээгүүр ордог Японы ЧХХ-ийн жишгээр явж байгаа тул манай улсын эдийн засгийн либеральчлалд урт хугацаанд ач тусаа өгөх нь дамжиггүй.

Дөрөв. Японы Хөгжлийн албан ёсны тусламж /ХАЁТ/-ийг оновчтой ашиглах, ЖАЙКА байгууллагатай хамтын ажиллагаагаа бэхжүүлэх

Монгол дахь Японы ХАЁТ (ODA) Япон улсын Засгийн газар манай улсад өнөөг хүртэл /2012 он хүртэл/ ХАЁТ-ийн хүрээнд 211.4 тэрбум иенийн зээл тусламжийг үзүүлжээ. Үүнд иенийн хөнгөлөлттэй зээлийн хүрээнд 77 тэрбум иен, буцалтгүй тусламжийн хүрээнд 99 тэрбум иен, техникийн хамтын ажиллагааны хүрээнд 34.8 тэрбум иенийн тусламжийг тус тус үзүүлсэн байна. Ийнхүү Япон улс манайд гадаад улс орнуудаас олгосон нийт зээл тусламжийн 50%-ийг олгожээ. 2013 оны байдлаар Япон манай улсад 440 тусламжийн төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлжээ.

Улс орны эдийн засаг тэлж, хөгжихийн хэрээр Японы Засгийн газрын ХАЁТ-ийн хэлбэр, агуулгад тодорхой өөрчлөлт гарч байна. Цаашид буцалтгүй тусламж буурч /ерөнхий буцалтгүй тусламж дуусгавар болж, техникийн хамтын ажиллагаа, өвсний үндсийн тусламж, соёлын буцалтгүй тусламжийг авахад нээлттэй/, хөнгөлөлттэй зээлийн хамтын ажиллагаа өргөжих төлөвтэй байна.

Япон Улсын Засгийн газраас манай улсад үзүүлэх зээл тусламжийн шинэчилсэн хөтөлбөрийн тэргүүлэх чиглэлүүдийг 2012 оны 4 дүгээр сард дараахь байдлаар батлан тодорхойлжээ. Үүнд:

1. Уул уурхайн салбарын тогтвортой хөгжил, засаглалыг бэхжүүлэх (Уул уурхайн салбарын тогтвортой хөгжил, Баялгаас орох орлогын зохистой удирдлага, засаглалыг бэхжүүлэх)
2. Хүнд өгөөжтэй өсөлтийг хангахад дэмжлэг үзүүлэх (ЖДҮ-ийн хөгжлөөр дамжуулан аж үйлдвэрийн салбарыг төрөлжүүлж, ажлын байр нэмэгдүүлэх, Нийгмийн суурь үйлчилгээг сайжруулах)
3. Улаанбаатар хотын чадавхийг бэхжүүлэх (Дэд бүтцийг сайжруулах, Хот төлөвлөлт, удирдлагын чадавхийг бэхжүүлэх) зэрэг болно.

Эдүгээ Японы ХАЁТ-ийн хүрээнд **а/ буцалтгүй тусламжаар** Улаанбаатар хотын усан хангамжийг сайжруулах төсөл, Олон нийтийн радио телевизийн зурагтын хөтөлбөр сайжруулах төсөл, Монгол, Японы хамтарсан эмнэлэг байгуулах төсөл **б/ хөнгөлөлттэй зээлийн хүрээнд**, Улаанбаатар хотноо олон улсын шинэ нисэх онгоцны буудал барих төсөл, Жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх, байгаль орчныг хамгаалах 2 үе шаттай иенийн зээлийн төсөл, IV дулааны станцийн үр ашгийг дээшлүүлэх төсөл, Инженерийн мэргэжлийн боловсролыг сайжруулах төсөл **в/ техникийн хамтын ажиллагааны хүрээнд**, Уул уурхай, эрдэс баялгийн салбарын боловсон хүчний чадавхийг бэхжүүлэх, Олон улсын аудит болон үйл ажиллагааны мониторингийн чадавхийг бэхжүүлэх төсөл, Эвлэрүүлэн зуучлах

тогтолцоог сайжруулах төсөл, Гүүр засвар, менежментын чадавхийг дээшлүүлэх төсөл, Монгол, Японы төвийн Бизнесийн сургалтын төсөл, Улаанбаатар хотын агаарын бохирдлын хяналтын чадавхийг бэхжүүлэх төсөл, Төрийн өмчийн хороо, холбогдох бусад байгууллагын төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн асуудлаарх чадавхийг бэхжүүлэх төсөл, Татвар хураах үйл ажиллагааг бэхжүүлэх төсөл, Хөдөө аж ахуйн салбар дахь боловсон хүчинг бэлтгэх төсөл, Орон нутгийн эрүүл мэндийг сайжруулах чадавхийг бэхжүүлэх төсөл г/ хөгжлийн судалгааны ХУВЬД, Нүүрсний мастер төлөвлөгөө, Улаанбаатар хотын зам тээврийн судалгаа /PPP метро/, Улаанбаатар хотод “Ажилчин” гүүрэн гарц барих бэлтгэл судалгаа, Улаанбаатар хотын цахилгаан дамжуулах болон түгээх сүлжээг сайжруулах төсөл хэрэгжиж байна.

Ерөнхий сайд Ш.Абэгийн дэвшүүлсэн “Эрч” санаачилгад IV дулааны цахилгаан станцийн үр ашгийг дээшлүүлэх төсөл, “Ажилчин” гүүрийн барилга, Улаанбаатар хотод метро байгуулах төсөл, Улаанбаатар хотын агаарын бохирдлыг бууруулахад чиглэсэн техникийн хамтын ажиллагааны зэрэг төсөл багтсан, 2013 онд эдгээр төслийг хэрэгжүүлэх чиглэл бүрт тодорхой ахиц гарч, нэн ялангуяа IV дулааны станцийн үр ашгийг дээшлүүлэх төслийн ноот болон зээлийн хэлэлцээрт хоёр тал гарын үсэг зурсан нь чухал алхам боллоо. Саяхан Японы Засгийн газар Монгол Улсад Инженерийн дээд боловсролыг хөгжүүлэх төслийг хэрэгжүүлэхэд зориулж 7.5 тэрбум иенийн хөнгөлөлттэй зээл олгохоор шийдвэрлэсэнээ мэдэгдээд байна.

Манай улсын хөгжилд чухал ач холбогдол бүхий төслүүдээс сонгож ХАЁТ-ийн техникийн хамтын ажиллагааны хүрээнд судалгаа хийлгэх, улмаар уг судалгаагаар ашигтай нь тогтоогдсон төслүүдээс хөнгөлөлттэй иенийн зээлийг авч ашиглах хэлбэрээр хэрэгжүүлэх боломжтой. Иенийн зээлийн хамтын ажиллагаа буцалтгүй тусламжийн төслүүдтэй харьцуулахад хэмжээ нь том байдгаараа давуу талтай. Мөн зээлийн хүү нь олон улсын хэмжээнд хамгийн доогуур /0.1-0.3%/, хугацаа нь урт /30 жил, 40 жил/ байдгаараа ашигтай. Манай Засгийн газар цаашид STEP нөхцлөөр /хамгийн сайн нөхцөлтэй – 0.1%-ийн хүүтэй/ төсөл хэрэгжүүлэх сонирхолтой байгаагаа илэрхийлж ирсэн, японы тал үүнийг нааштай хүлээн авч буй.

Тав. Японы Олон улсын хамтын ажиллагааны банк /ЖБИК/-тай хөгжүүлж буй хамтын ажиллагаа

JBIC манай улстай хамтын ажиллагаа хөгжүүлэх асуудалд сүүлийн үед ач

холбогдол өгөх болсон. Энэ нь манай улс эрдэс баялгаар арвин, эдийн засаг нь эрчимтэй өсч байгаа тул хөгжлийн томоохон төслүүдийг хэрэгжүүлэх эрэлт хэрэгцээ нэмэгдэж байгаа, Японтой улс төрийн хувьд стратегийн найрсаг харилцаатай, Японы хувийн хэвшил бага багаар манай зах зээлийг сонирхож, эдийн засгийн хэлхээ холбоо өргөжиж байгаа зэрэгтэй холбоотой.

Манай улс экспортын зээлийн хамтын ажиллагааг эхлүүлээд байна. 2013 оны 6 дугаар сард JBIC-тэй “Экспортын зээлийн шугам нээх хэлэлцээр”- т үсэг зурсан. Уг хэлэлцээрийн хүрээнд Японы экспортлогчдын бүтээгдэхүүнийг худалдан авах монголын импортлогчдод дэмжлэг үзүүлэх бөгөөд уул уурхай, дэд бүтэц, үйлдвэрлэлийн салбарын төслүүдийг санхүүжүүлнэ. Эхний ээлжинд **8 тэрбум иенийн зээл** олгох бөгөөд олгогдсон зээл үр ашигтай салбарт зарцуулагдвал цаашид зээлийн хэмжээ өсөх боломж нээлттэй байна.

Цаашид Японд стратегийн ач холбогдол бүхий түүхий эдийн нөөц олборлох төслүүд болон Японы дэд бүтцийн экспортын бодлоготой уялдах төслийг тус банкны зүгээс дэмжиж санхүүжүүлэх магадлал өндөр байна.

JBIC нь зээлийн санхүүжилт олгоод зогсохгүй Японы хөрөнгийн зах зээл дээр бонд гаргахад баталгаа өгдөг практик бий. Самурай бондын хувьд 95 хувьд баталгаа гаргаж өгдөг Одоогоор нийт 10 гаруй гадаадын улс орон Японы зах зээл дээр самурай бонд гаргаад байна. Манай улс 2013 оны 12 дугаар сард Японы хөрөнгийн зах зээл дээр нийт 30 тэрбум иенийн самурай бонд гаргасан. Уг бонд нь 10 жилийн хугацаатай, 1.53%-ийн хүүтэй. Эхний ээлжинд ЖБИК-ийн баталгаатай гаргаж байгаа тул тус банкинд баталгааны төлбөр /guarantee fee/ төлсөн. Цаашид хөрөнгө оруулагчдын зүгээс манайд үзүүлэх итгэл нэмэгдэхийн хэрээр ЖБИК-ийн баталгаагүйгээр Японы зах зээл дээр бонд гаргах нөхцөл сайжрах учиртай.

Зургаа. Монгол, Японы худалдаа

Манай хоёр улс 2013 онд нийт 454 сая 655 мянган ам.долларын худалдаа хийснээс экспорт 10 сая 530 мянган ам.доллар, импорт 444 сая 120 мянган ам.доллар байв. Япон улстай хийсэн нийт худалдааны хэмжээгээр БНХАУ, ЗХУ, БНСУ, АНУ-ын дараагаар 5 дугаарт орж байна. Үүнээс зөвхөн экспортын хэмжээгээр жагсаавал Япон улс 8 дугаарт орж байгаа бол, импортын хэмжээгээр 5 дугаарт орж байна. Япон улсад экспортолсон бараа бүтээгдэхүүний хэмжээ нийт экспортын 0,2 хувийг /2012 онд 0,1 хувьтай тэнцүү байв/ эзэлж байгаа бол,

импорт 7,0 хувийг эзэлж байна. Монгол улс 2013 онд нийт 372 сая 982 мянган ам.долларын суудлын автомашин импортолсноос 77,9 хувийг нь Япон улсаас оруулж иржээ. Импортолсон бараанд суудлын автомашинаас гадна тээврийн болон барилгын зориулалтын ачааны машин, резинэн дугуй, машины сэлбэг, зам, барилга, уул уурхайн зориулалтын багаж техник, бульдозер, авто хусуур, зам тэгшлэгч, хамагч, экскаватор, зам индүүдэгч, цахилгаан бараа зэрэг бараа бүтээгдэхүүнүүд орж байна. Худалдааны алдагдал урьдын адил өндөр байна.

Худалдааг өсгөх чиглэлд дорвитой ахиц гарахгүй байна. Энэ нь юуны өмнө манай бараа бүтээгдэхүүний Японы зах зээл дээрх өрсөлдөх чадвар сул, хүнсний бүтээгдэхүүний хувьд Японы хорио цээрийн журам хатуу, нарийн зэрэгтэй холбоотой.

Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээр байгуулагдсанаар манай экспортын бараа бүтээгдэхүүний тариф буурах нөхцөл бүрдэнэ. Мөн энэхүү хэлэлцээрийн хүрээнд худалдааг хөнгөвчлөх, тарифын бус саад тотгорыг арилгах асуудлаарх хоёр талын уулзалт, яриа тогтмолжих орчин бүрдэнэ.

Долоо. Японы хөрөнгө оруулалт

2012 оны байдлаар 1990 оноос Япон Улсаас нийт 530 гаруй компаний 184 сая ам.долларын хөрөнгө оруулалт манай улсад хийсэн байна. Япон улс манай улсад хөрөнгө оруулагчдын 10 дугаарт жагсаж байна. 2013 оны хөрөнгө оруулалтын тоон дүн одоогоор гараагүй байгаа ч өмнөх оныхоос өссөн байх магадлал өндөр байна. Учир нь Японы хөрөнгө оруулагчдын манай улсыг гэх сонирхол өсч, Японы банк, санхүү, үнэт цаасны компаниуд манай улсыг урьд өмнөхөөс илүүтэй сонирхож эхлээд байна. Экспортын зээлийн шугам нээгдсэнээс гадна мөнгө санхүүгийн салбарын хамтын ажиллагаа самурай бонд гарах зэргээр өргөжин тэлж байна.

Японы мегабанкууд манай банк, санхүүгийн салбарыг сонирхож эхлэв. Японы Мицуи Сүмитомо банк манай улсад Төлөөлөгчийн газраа нээж, Мицүбиши UFJ санхүүгийн нэгдэл Хаан банкттай түншилж, Монголын Худалдаа, хөгжлийн банк болон Японы Мизүхо корпорэйт банк хооронд хамтын ажиллагааны Санамж бичиг 2013 онд байгуулагдав. Орикс банк Тэнгэр группт хөрөнгө оруулаад байна.

ЭСЯ-НЫ САНАЛ: Монгол, Японы эдийн засгийн харилцаа, хамтын ажиллагааг өргөжүүлэн тэлэх чиглэлд ойрын үед манай талаас авч хэрэгжүүлэх

шаардлагатай алхам, ажлууд нэлээд байна. Үүнд:

- Дунд хугацааны хөтөлбөрийг тууштай хэрэгжүүлж, Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээрийг байгуулахад онцгой анхаарах шаардлагатай байна. Дунд хугацааны хөтөлбөрт ойрын 5 жилд хэрэгжүүлэх гол ажил, арга хэмжээнүүд тусгалаа олж, Японы Засгийн газар тус хөтөлбөрт тусгагдсан ажлыг хэрэгжүүлэхэд шат шатандаа ач холбогдол өгч, анхаарч байгаа нь тод мэдрэгдэж байна. Манай тал байгууллага хоорондын уялдаа холбоо, мэдээлэл солилцоог чанарын шинэ шатанд гаргаж, тус хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд тууштай анхаарах хэрэгтэй байна. Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээрийн хувьд, яриа хэлэлцээ урагшилж байгаа, хэлэлцээрийн агуулгыг эцэслэн тохироход сонирхол бүхий асуудлуудаар харилцан буулт хийх шаардлага гарна. Энэ үед улс төрийн шийдвэр, улс төрийн манлайлал чухал болохыг японы тал сүүлийн үед онцлон тэмдэглэж байгаа. Тийм ч учраас японы талаас яриа хэлэлцээг Японы Гадаад хэргийн дэд сайд бөгөөд улс төрч, парламентын гишүүн хүн ахлах болов.
- Монгол улсын эдийн засгийн хурдацтай өсөлтийг хангахад ойрын жилүүдэд дэд бүтэц, эрчим хүч, үйлдвэрлэлийн салбарт мегатөслүүдийг хэрэгжүүлэх шаардлагатай байгаа билээ. Эдгээр төслийг санхүүжүүлэхэд Японы хөрөнгө мөнгө, технологи, ноу-хау-г идэвхтэй авч ашиглах боломж бидний өмнө нээлттэй байна. Японы давуу талыг ашиглаж улс орныхоо эдийн засгийг хөгжүүлэхэд давшингуй ажиллаж байгаа Азийн улс орнууд цөөнгүй байгаагийн дотор юуны өмнө Вьетнамыг дурдах нь зүйтэй /Саяхан Вьетнамын төрийн тэргүүн Японд айлчлах үеэр хоёр тал Японы ХАЁТ-ийн хүрээнд 1.2 тэрбум ам.долларын өртөг бүхий төслүүдийг Вьетнамд хэрэгжүүлэхээр тохиролцсоны дийлэнх нь дэд бүтцийн салбарынх байх жишээтэй/. Манай улсын хувьд, үр ашигтай төслүүдийг Японы ХАЁТ-ийн хүрээнд, эсвэл Японы Олон улсын хамтын ажиллагааны банкны санхүүжилттэйгээр хэрэгжүүлэх боломж байгаа /Японы талаас Ерөнхий сайд Ш.Абэ улс төрийн хүчтэй дэмжлэг үзүүлж байгаа/ хэдий ч сүүлийн үед японы тал манай дотоод эдийн засгийн байдал, түүний дотор улсын өрийн хувь хэмжээг хязгаарласан хууль тогтоомжийг анхааралтай ажигласан байдалтай байна. Өрийн удирдлагын тухай хуулийг хэлэлцэж шийдвэрлэх шаардлага өсөн нэмэгдэж байна.
- Японы төр засаг Монгол улстай бүхий л талбарт хамтын ажиллагаагаа эрчимжүүлэх сонирхол их байгаа боловч Японы хувийн хэвшил манай

хөрөнгө оруулалтын орчны тогтвортой байдалд эргэлзсэн хэвээр байна. Тавантолгойн төслийн тендерын явц тодорхойгүй болсон, Оюутолгойн төслийн талаар манай Засгийн газар, хөрөнгө оруулагч хооронд үл ойлголцол оршсоор байна гэсэн ойлголт тэдний дунд түгээмэл байна. Мөн хөрөнгө оруулалтын шинэ хууль батлагдсан хэдий ч хэрхэн хэрэгжих нь тодорхойгүй байна гэж Японы бизнесийн хүрээнийхэн олонтаа тэмдэглэн ярьж байна. Иймд манай Засгийн газраас хөрөнгө оруулалтын талаар явуулж буй идэвхтэй бодлогоо тайлбарлаж, сурталчилгааны ажил, арга хэмжээг олонтаа зохион байгуулах шаардлага байна. Тус ЭСЯ энэ онд Токио хотноо томоохон хөрөнгө оруулалтын форум зохион байгуулахаар бэлтгэж байна. Мөн зарим орон нутагт ч бизнес форум зохион байгуулж байна. Цаашид хөрөнгө оруулагчдыг татах PR, арга замын талаар манай яамд, агентлаг, хилийн чанадад суугаа ДТГ-ууд өөр хоорондоо зөвлөлдөж, нэгдсэн бодлого, уялдаатайгаар ажиллах шаардлага өсч байна.

- Монгол, Японы худалдаанд тээврийн таагүй нөхцөл, өндөр өртөг бодит саад тотгор учруулж байна. Сүүлийн үед Япон, ОХУ-ын харилцаа ойртож, эдийн засгийн хамтын ажиллагаа өргөжих төлөв гарч байна. ОХУ-ын Алс Дорнодыг хөгжүүлэх, нэн ялангуяа дэд бүтцийн төслүүдийг хэрэгжүүлэх чиглэлд ОХУ Японтой хамтын ажиллагаагаа нэмэгдүүлэх хандлагатай байна. ЗХА-ийн бүс нутагт тээврийн 10 коридорыг хөгжүүлэх үзэл санаа 10 гаруй жилийн өмнө гарч, эдүгээ манай улсаар дамжиж буй коридороос бусад чиглэл бүрт их, бага хэмжээний ахиц гарсаар байна. Энэ талаарх мэдээллийн санг бүрдүүлж, цогц судалгаа хийж, улмаар хоёр хөрштэйгээ транзит тээврийн асуудлаарх яриа хэлэлцээг эрчимжүүлэх асуудал чухлаар тавигдаж байна.
- Японы Газар, тээвэр, дэд бүтэц, аялал жуулчлалын сайд А.Ота энэ сарын 26-29-нд Монгол улсад айлчлах гэж байна. Айлчлалын үеэр дээр дурдагдсан транзит тээврийг хөгжүүлэх чиглэлд цаашид Японтой зөвлөлдөх, санал солилцох, улмаар хамтран ажиллах боломжийг эрэлхийлэх сонирхолтойгоо илэрхийлэх нь зүйтэй байна. **Жич:** Японд 2020 онд Олимп болохтой холбогдуулан барилгын салбарын боловсон хүчин нэлээд шаардлагатай байгаа. Үүнтэй уялдуулан Монголоос барилгын чиглэлд Японд боловсон хүчин дадлагажуулж бэлтгэх асуудлыг А.Ота сайдтай хийх уулзалтын үеэр хөндөж болох юм.

JBIC-ИЙН ТУХАЙ НЭМЭЛТ МЭДЭЭЛЭЛ

Эдүгээ JBIC нь дэлхийн хэмжээнд өргөн цар хүрээтэй санхүүгийн үйл ажиллагаа явуулж байна. Тухайлбал, Ази, Номхон далайн бүс нутагт 11000 гаруй төсөлд 281 тэрбум ам.долларын санхүүжилт олгосон байна. Мөн Европ, Ойрхи Дорнод, Африкийн 6819 төсөлд 215.4 тэрбум ам.долларын санхүүжилт, Умард болон Өмнөд Америкийн 6894 төсөлд 183.7 тэрбум ам.долларын зээлийн санхүүжилт тус тус олгожээ.

JBIC-ийн үндсэн үйл ажиллагаа

- Экспортын зээл Японы машин, тоног төхөөрөмжийг экспортлоход дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор олгодог зээл
- Импортын зээл Гадаад улс орнуудаас байгалийн баялаг, бусад стратегийн ач холбогдол бүхий материалыг импортлоход дэмжлэг үзүүлэх зорилготой.
- Хөрөнгө оруулалтын зээл Японы хувийн хэвшлийн хилийн чанад дахь үйл ажиллагааг дэмжих зориулалттай зээл. Японы компаниуд гадаадад дэд бүтцийн болон боловсруулах аж үйлдвэрийн төсөл хэрэгжүүлэхэд, мөн гадаадын пүүс компаниудтай M&A хийх, уул уурхайн орд газруудын эзэмших эрхийг худалдан авахад болон уг орд газруудыг олборлох төслүүдэд эл зээлийг голчлон олгодог байна.
- “Уяагүй” зээл /untied loan/ Гадаадын улс орны Засгийн газар, агентлагаас хэрэгжүүлэх төсөлд олгодог зээл. Тухайн улс орон дахь бизнесийн нөхцлийг сайжруулах, Японы худалдаа, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх давхар зорилготой.
- Хувьцаа, үнэм цаас эзэмших /equity participation/ Гадаадын улс орнууд дахь төсөл болоод Японы хувийн хэвшлийн оролцоотой санд хөрөнгө оруулах.
- Баталгаа олгох Японы хувийн хэвшлийн авах зээл /томоохон онгоц худалдан авах зэрэг их хэмжээний зээл/, хөгжиж буй эдийн засагтай улс орнуудын гаргах бондод тус банк баталгаа олгох тохиолдол бий. Тус банк свопын хэлцэлд мөн баталгаа олгодог байна /хөгжиж буй орнуудын дэд бүтцийн томоохон төслийн санхүүжилтыг дотоод валютаар үйлдэх үүднээс хийгдэх своп хэлцэл/.
- Богино хугацааны зээл /bridge loans/ Хөгжиж байгаа орнуудын төлбөрийн тэнцлийн хүндрэлийг даван туулахад, гадаад валютын түр хугацааны хомсдолоос гарахад дэмжлэг үзүүлэхэд зориулж богино хугацаатай зээл олгодог.
- Судалгаа, дүн шинжилгээ Тус банк санхүүгийн үйл ажиллагаагаа явуулахад шаардлагатай судалгаа, дүн шинжилгээг өөрсдөө хийж гүйцэтгэдэг.

JBIC-ийн дэмжлэгтэй хэрэгжсэн дэд бүтцийн экспортын томоохон төслүүдээс дурдвал, Бразилийн метроны өргөтгөлийн төсөл, Энэтхэгийн Дели-Мумбай хоорондын ачааны төмөр замын дэд бүтцийг барих төсөл, Вьетнамын Нүүрсний цахилгаан станц барих төсөл, Хятадын Чунцин мужийн Монорэйл барих төсөл зэргийг нэрлэж болох юм. Дэд бүтцийн экспортын тодотголтой эдгээр төслүүд голчлон “уяагүй” зээлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд хэрэгждэг байна.

Импортын зээлийн хүрээнд, JBIC Арабын Нэгдсэн Эмиратаас газрын тос, байгалийн хий авах хамтын ажиллагаанд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлж байна. Мөн Японы эрчим хүчний гол эх үүсвэр болох шингэрүүлсэн хийг гаднаас тогтвортой худалдаж авахад зориулж Японы импортлогч компаниудад санхүүгийн дэмжлэг үзүүлж байна. Хөрөнгө оруулалтын зээлээр хэрэгжсэн төслүүдээс Японы 100 %-ийн эзэмшилд байдаг Чилийн зэсийн ордыг олборлох төсөл, Вьетнам дахь Японы хувийн хэвшлийн эзэмшилд байдаг сав баглаа боодлын үйлдвэрт олгосон санхүүжилт зэргийг дурдаж болох юм.

JBIC-ийн шугамаар олгогдох зээл, санхүүжилтийн хүүний тухайд, тогтсон нэг тоо, хувь хэмжээг хэлэхэд бэрхшээлтэй байдаг, ихэвчлэн 2-3%-ийн хооронд хэлбэлздэг. Хүүг тухайн үеийн дэлхийн зах зээлийн нөхцөл байдлаас хамааруулж тогтоодог, үндсэндээ OECD-ийн гишүүн улс орнуудтай адил жишгээр тогтоодог гэж хэлж болно.

ЯПОНЫ ИЕНИЙН ХӨНГӨЛӨЛТТЭЙ ЗЭЭЛИЙН ТУХАЙ

Иенийн хөнгөлөлттэй зээл нь Японы Засгийн газрын Хөгжлийн албан ёсны тусламжийн хамтын ажиллагааны нэг хэлбэр бөгөөд хөгжиж буй орнуудад томоохон хэмжээний дэд бүтэц барьж байгуулахад голчлон зориулагддаг. Тодорхой түвшнээс дээш ДНБ-тэй улсад олгодог, урт хугацаатай, бага хүүтэй зээл. Тухайн улс орны хөгжилд хувь нэмэр оруулахуйц томоохон төслүүдийн тухайд хувийн хэвшилд ч зээл олгох боломжтой байдаг. Энгийн нөхцөлтэй, тэргүүлэх нөхцөлтэй, СТЭП нөхцөлтэй гэсэн 3 төрлийн иенийн зээлийг Японы Засгийн газар ХАЁТ-ийнхаа хүрээнд олгодог.

Иенийн зээлийн нөхцлийн давуу талууд /бусад зээлүүдтэй хийсэн харьцуулалт/ Эх сурвалж: JICA, 2013 он

Хөрөнгийн эх үүсвэр	Хүү (%)	Буцаан төлөх хугацаа(жил)	Үндсэн зээлээ төлж эхлэх хүртэлх хугацаа (жил)
Энгийн нөхцөлтэй иенийн зээл	1.40	25	7
Тэргүүлэх нөхцөлтэй иенийн зээл	0.30	40	10
Эдийн засгийн тусгай түншлэлийн иенийн зээл (STEP)	0.10	40	10
АХБ-ны зээл	LIBOR +0.4	25	5
Чингис бонд 1	4.125	5	0
Чингис бонд 2	5.125	10	0
Хөгжлийн банк	5.75	10	0

Жич: Тэргүүлэх нөхцөлтэй гэгдэх зээлийг байгаль орчин, эрүүл мэнд, гамшиг, хүний нөөцийг хөгжүүлэх салбарын төсөлд олгодог байна.

Иенийн хөнгөлөлттэй зээл нь 3 төрөл байдгаас хугацаа урт, хүүгийн хэмжээний

хувьд хамгийн доогуур байдаг нь СТЭП нөхцөлтэй иенийн зээл юм. Уг зээлийг хүлээн авагч улс орны дэд бүтэц /гүүр, туннель, боомт, онгоцны буудал, хотын зам харилцааны сүлжээ/, холбоо харилцаа, цахилгаан эрчим хүч үүсгэх болох дамжуулах дэд бүтэц, газрын тос, байгалийн хий тээвэрлэх болон хадгалах байгууламж барих зэрэгт төсөлд зарцуулдаг юм байна. Мөн үер усны аюулаас хамгаалах байгууламж барих, байгаль орчныг хамгаалахад чиглэсэн төслүүдэд хэрэгжүүлдэг байна.

Уг зээлийн гол гүйцэтгэгч нь Японы компани байх бөгөөд Японы бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг нийт төслийн 30%-иас дээш хэмжээнд оролцуулсан байх ёстой аж. Зээлийн төслийн гүйцэтгэгч компани нь Joint venture байж болох авч Японы компани гол түншлэгч нь байх ёстой. Төслийг бүхлээр нь СТЭП-ийн зээлээр санхүүжүүлэх боломжтой /бусад иенийн зээлийн хувьд энэ үзүүлэлт 85% хүртэл байдаг/.

СТЭП нөхцөлтэй зээлийг иенээр олгодог бөгөөд эгүүлэн төлөхдөө иен болон ам.доллараар төлж болдог. Хөгжиж буй орнуудын зүгээс иенийн ханшны хэлбэлзлээс эрсдэл үүрч байгааг тэмдэглэж, зээлийг ам.доллараар авах дуу хоолой гардаг, тийм ч учраас эдүгээ уг зээлийг ам.доллараар олгох боломжийг японы тал мөн эрэлхийлж байгаа юм байна.

Иенийн зээлийн давуу тал нь зөвхөн хугацаа урт, хүү доогуур байдагт төдийгүй Японы ХАЁТ-ийн бусад хэлбэрүүд, тухайлбал техникийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн судалгаа, сургалт зэрэгтэй хослуулан хэрэгжүүлэх боломжтой байдаг оршдог. Төслийг хэрэгжүүлээд дуусах бус төсөл хэрэгжсэний дараа ч баригдсан барилга байгууламж, дэд бүтцийг арчлах, авч явах чадавхийг зээлийг хүлээн авагч талд давхар эзэмшүүлдэг байна.

JICA байгууллагаас тайлбарлаж байгаачлан иенийн зээлийн гэрээ (L/A) нь олгох зээлийн дээд хэмжээ бөгөөд төсөл хэрэгжих явцад шаардлагагүй хэсгийг зээлэх албагүй аж. Мөн инфляцийн улмаас төслийн зардал нэмэгдэх тохиолдол гардаг тул эл зардлыг зээлийн үнийн дүнд суулгадаг практик байдаг аж.

Японы ХАЁТ-ийн хүрээнд иенийн хөнгөлөлттэй зээлээр өнөөг хүртэл хэрэгжсэн төслүүдийг жагсаалтыг хавсаргав. Эдгээр төслөөс Улаанбаатар хотын шинэ нисэх буудлын төслийг СТЭП нөхцөлтэй зээлээр хэрэгжүүлж байгаа. Ажилчин гүүр, Метро барих төслийг мөн СТЭП нөхцлөөр хэрэгжүүлэх асуудал яригдаж байна.

**МОНГОЛ, ЯПОНЫ СТРАТЕГИЙН ТҮНШЛЭЛИЙН
ДУНД ХУГАЦААНЫ ХӨТӨЛБӨР
(2013–2017)**

I. Улс төр, аюулгүй байдлын харилцаа

1. Улс төрийн харилцаа

(1) Хоёр улсын Засгийн газар төр, засгийн тэргүүн нарын харилцан айлчлал, өндөр дээд түвшний яриа хэлэлцээний давтамжийг нэмэгдүүлнэ.

(2) Хоёр улсын Засгийн газар Гадаад хэргийн сайд нарын уулзалтыг хоёр талдаа, эсхүл НҮБ-ын Ерөнхий ассамблей болон олон улсын бусад хурал зөвлөлгөөний үеэр жилд нэгээс доошгүй удаа зохион байгуулна.

(3) Хоёр улсын Засгийн газар Гадаад хэргийн яамд хоорондын стратегийн яриа хэлэлцээг тогтмол зохион байгуулж, бүс нутгийн аюулгүй байдал зэрэг өргөн хүрээтэй, стратегийн чанартай асуудлаар санал солилцоно.

(4) Хоёр улсын Засгийн газар холбогдох яам, газрууд хоорондын бүхий л түвшний стратегийн болон бодлогын зөвлөлдөх уулзалтууд, бусад хэлбэрийн харилцааг хөхиүлэн дэмжинэ.

2. Аюулгүй байдлын харилцаа

(1) Хоёр улсын Засгийн газар хоёр орны гадаад харилцаа, аюулгүй байдал, батлан хамгаалахын асуудал эрхэлсэн байгууллагууд хоорондын хамтарсан зөвлөлдөх уулзалтыг гадаад харилцааны асуудал эрхэлсэн байгууллагын газрын даргын түвшинд тогтмол зохион байгуулна.

(2) Хоёр улсын Засгийн газар батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн байгууллагууд хоорондын хамтын ажиллагаа, солилцооны талаарх "Санамж бичиг"-т тулгуурлан өндөр дээд болон ажил хэргийн түвшний харилцан айлчлал, солилцоог идэвхжүүлж, бүс нутаг, олон улсын аюулгүй байдал, олон улсын терроризм, гамшгаас хамгаалах болон хүмүүнлэгийн тусламж, чадавхыг нэмэгдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, НҮБ-ын энхийг сахиулах үйл ажиллагаа зэрэг салбарын харилцан сонирхсон нийтлэг асуудлаар санал солилцож ажиллана. Хоёр улсын Засгийн газар зөвсөгт хүчний анги салбарууд хоорондын харилцан солилцоо, батлан хамгаалахын чиглэлээрх боловсрол, судалгааны байгууллага хоорондын хамтын ажиллагааг эрчимжүүлж, олон улсын хурал, хээрийн сургууль зэрэгт идэвхтэй оролцож, олон талт хамтын ажиллагааг идэвхжүүлнэ.

(3) Хоёр улсын Засгийн газар батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн байгууллага хоорондын зөвлөлдөх уулзалтыг тогтмол зохион байгуулж, уулзалтын үр өгөөжийг дээшлүүлнэ.

(4) Хоёр улсын Засгийн газар Монгол Улсын цэрэг армийн чадавхийг бэхжүүлэхэд хамтран ажиллана.

3. Бүс нутаг, олон улсын тавцан дахь хамтын ажиллагаа

(1) Хоёр улсын Засгийн газар олон улсын энх тайван, аюулгүй байдлыг хангахад чиглэсэн хамтын ажиллагаагаа бэхжүүлж, НҮБ-ын Аюулгүйн Зөвлөлийн шинэчлэлийн асуудлаарх Засгийн газар хоорондын яриа хэлэлцээг эрчимжүүлэх, НҮБ-ын Аюулгүйн Зөвлөлийн шинэчлэлийг түргэтгэх чиглэлээр хамтран ажиллана. Монгол Улсын Засгийн газар Япон Улсыг НҮБ-ын Аюулгүйн Зөвлөлийн байнгын гишүүн болохыг цаашид ч тууштай дэмжиж ажиллана.

(2) Хоёр улсын Засгийн газар бүс нутаг, олон улсын хамтын нийгэмлэгийн энх тайван, тогтвортой байдлын төлөө хамтран ажиллахаа нотлохын зэрэгцээ, Монгол Улсын Ази, Номхон далайн бүс нутаг, ялангуяа Зүүн азийн олон талт хамтын ажиллагааны механизмуудад нэгдэн орох хүсэл эрмэлзлэлийг Японы Улс дэмжинэ.

(3) Хоёр улсын Засгийн газар, Зүүн Азийн улс орнуудын хэлхээ холбоог өргөжүүлэхэд Монгол Улсын оролцоо чухал болохыг харгалзан үзэж Монгол Улсыг "АСЕАН болон Зүүн Азийн эдийн засгийн судалгааны хүрээлэн" -д (ERIA) ажиглагчаар оролцуулах чиглэлээр хамтран ажиллана.

(4) Япон Улсын Засгийн газар Монгол Улсын Цөмийн зэвсэггүй статусыг олон улсын хэмжээнд баталгаажуулах асуудлаар үргэлжлүүлэн хамтран ажиллана. Монгол Улсын Засгийн газраас цөмийн зэвсэггүй статусын хүрээнд аюулгүй байдлаа улс төр, дипломатын арга замаар бэхжүүлж, энэ чиглэлээр олон улсын хэмжээнд явуулж буй хүчин чармайлтыг сайшааж, Монгол улсын Засгийн газрын цааш цаашдын үйл ажиллагааг Япон Улсын Засгийн газар дэмжинэ.

(5) Зургаан талт яриа хэлэлцээ нь Солонгосын хойгийг цөмийн зэвсгээс ангид байлгах, Зүүн хойд Азийн энх тайван, тогтвортой байдлыг хангах үр нөлөөтэй механизм гэдэгт хоёр тал дахин санал нэгдээд НҮБ-ын Аюулгүйн Зөвлөлийн холбогдох тогтоол зэргийг чанд мөрдөхийн чухлыг тэмдэглэв. Хулгайлагдсан япон иргэдийн асуудал зэрэг шийдвэрлэгдээгүй маргаантай асуудлуудыг цогцоор нь шийдвэрлэх ёстой гэсэн Япон Улсын байр суурийг Монгол Улс дэмжиж байгаагаа дахин нотлов. Япон Улсын Засгийн газар монголын талын дэвшүүлсэн "Улаанбаатарын яриа хэлэлцээ" санаачлагыг хэрэгжүүлэх, Умард Солонгосыг тойрсон маргаантай асуудлуудыг шийдвэрлэх чиглэлээр баримталж буй Монгол Улсын Засгийн газрын байр суурийг хүндэтгэн, анхааралдаа авав.

(6) Монгол Улс, Япон улс, АНУ-ын гурван талт зөвлөлдөх уулзалтыг тогтмол зохион байгуулах чиглэлээр хамтран ажиллана.

II. Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа

Хоёр Улсын Засгийн газар нь Монгол, Японы стратегийн түншлэлийн зарчмууд, Монгол Улсын хөгжлийн тэргүүлэх чиглэл, Япон Улсын Засгийн газраас Монгол Улсад үзүүлэх зээл тусламжийн чиглэлд тусгасан төсөл, хөтөлбөр, арга хэмжээг хамтран хэрэгжүүлнэ.

1. Хөрөнгө оруулалт, бизнесийн орчинг бүрдүүлэх тухайд:

- а) Хоёр улсын Засгийн газар нь Монгол Улсын бүтээн байгуулалтын төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд Япон Улсын оролцоог дэмжиж, хөрөнгө оруулалт, техник технологийн чиглэлийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлэн хөгжүүлнэ.
- б) Хоёр улсын Засгийн газар "Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээр" байгуулах 4 үе шатны хэлэлцээг амжилттай зохион байгуулж, дараагийн шатны хэлэлцээнд томоохон ахиц гарахуйц суурь тавигдсаныг талархан хүлээн авч, уг хэлэлцээрийг богино хугацаанд эцэслэхээр яриа хэлэлцээг эрчимжүүлнэ.
- в) Хоёр улсын Засгийн газар нь худалдаа, хөрөнгө оруулалт болон эрдэс баялгийн асуудлаарх төр-хувийн хэвшлийн хамтарсан Зөвлөлдөх уулзалтын үр өгөөжийг нэмэгдүүлэхэд хамтран ажиллана.
- г) Хоёр улсын Засгийн газар нь Монгол Улсын хөрөнгийн зах зээлийн эрх зүйн орчин, төлбөр тооцооны системийг боловсронгуй болгох, чадавхийг бэхжүүлэх техникийн хамтын ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.
- д) Хоёр улсын Засгийн газар нь Монгол Улсад аялал жуулчлал хөгжүүлэх, зочид буудал, жуулчны бааз байгуулах, тэдгээрийн менежментийг сайжруулах чиглэлээр хамтран ажиллана.
- е) Хоёр улсын Засгийн газар нь Монгол Улсын Хөгжлийн банк Японы Олон улсын хамтын ажиллагааны банк (JBIC)-ны дэмжлэгтэйгээр Монгол Улсын Засгийн газрын баталгаатай самурай бонд гаргах зэрэг асуудлаар хоёр банк үргэлжлүүлэн ярилцаж, хамтран ажиллахыг дэмжинэ.
- ё) Хоёр улсын Засгийн газар 2013 онд гарын үсэг зурсан Монгол Улсын Эдийн засгийн хөгжлийн яам, Япон Улсын Эдийн засаг, худалдаа аж үйлдвэрийн яам хооронд байгуулсан "Хамтын ажиллагааны санамж бичиг"-т тулгуурлан худалдаа, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр хамтран ажиллана.
- ж) Хоёр улсын Засгийн газар эдийн засгийн харилцааг идэвхжүүлэх зорилго бүхий "Монгол дахь Японы бизнес яармаг худалдаа"-нд хувийн хэвшлийн оролцоог нэмэгдүүлэх талаар хүчин чармайлт гаргана.

2. Монголын эдийн засгийн тогтвортой хөгжлийн төлөөх хамтын ажиллагааны тухайд:

(1) *Байгаль орчин*

- а) Хоёр улсын Засгийн газар нь Монгол, Японы Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн яамд хоорондын бодлогын зөвлөлдөх уулзалтыг 8 удаа амжилттай зохион байгуулсныг талархан тэмдэглээд цаашид уулзалт, яриа хэлэлцээг эрчимжүүлнэ.
- б) Хоёр улсын Засгийн газар нь нүүрстөрөгч багатай хөгжилд хувь нэмэр оруулах "Хамтарсан кредит олгох механизм" (JCM)-ын талаар 2013 онд хамтарсан хорооны анхдугаар хурлыг зохион байгуулж, түүнийг хэрэгжүүлэх үндэс суурь тавигдсаныг талархан хүлээн авч, энэ чиглэлийн төсөл хөтөлбөрийг төр, хувийн хэвшлийн нягт хамтын ажиллагаан дор хэрэгжүүлнэ.
- в) Хоёр улсын Засгийн газар нь Улаанбаатар хотын агаарын бохирдлыг бууруулах (бохирдуулагч бодисын хэмжилт, машины утааны ялгаруулалтыг хязгаарлах)-д чиглэсэн техникийн хамтын ажиллагааны төслийг 2013 оноос хэрэгжүүлж эхэлнэ.
- г) Хоёр улсын Засгийн газар нь Улаанбаатар хотын агаарын бохирдлыг бууруулах зорилгоор хагас коксжсон шахмал түлшийг үйлдвэрлэх чиглэлээр хамтран ажиллана.
- д) Хоёр улсын Засгийн газар нь Монгол Улсын сэргээгдэх эрчим хүчний баялаг нөөцийг ашиглахад хүчин чармайлт гаргана.
- е) Хоёр улсын Засгийн газар нь цэвэр, бохир усны систем, тухайлбал "Төв цэвэрлэх байгууламж"-ийг засаж сайжруулах, шинээр барьж байгуулах зэрэг асуудлыг шийдвэрлэхэд хамтран ажиллана.
- ё) Хоёр улсын Засгийн газар Монгол Улсын газар хөдлөлтийн эрсдлийн үнэлгээг хийх, газар хөдлөлтийн гамшгаас сэргийлэхтэй холбогдуулан Онцгой байдлын ерөнхий газар, Улаанбаатар хотын Онцгой байдлын газар зэрэг холбогдох байгууллагын аврах ажиллагааны чадавхийг дээшлүүлэхэд цаашид ч гэсэн хамтран ажиллана. Мөн хоёр улсын Засгийн газар гамшиг тохиолдсон үед сэргээн босголтын үе шатанд нэн шаардлагатай хөрөнгө санхүүгийн асуудлыг шуурхай шийдвэрлэх зээл болох "Гамшигийн үеийн сэргээн босголтын бэлэн байдлын зээл"-ийг ашиглахад анхаарч ажиллана.
- ж) Хоёр улсын Засгийн газар нь цөлжилттэй тэмцэх, гол, нуур, усны нөөцийг хамгаалах, ой хамгаалах зэрэг асуудлаар хоёр орны төр, хувийн хэвшил, эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын хамтарсан судалгаа хийх боломжийг эрэлхийлнэ.

(2) *Боловсон хүчин бэлтгэх*

Хоёр улсын Засгийн газар нь Монгол Улсын тэргүүлэх салбарын боловсон хүчнийг бэлтгэж сургахад хамтран ажиллана. Тухайлбал;

- а) Инженер, техникийн дээд боловсрол олгох их, дээд сургуулиудын чадавхийг бэхжүүлэх, Япон Улсад сургах замаар монголын аж үйлдвэрийн салбарын боловсон хүчнийг бэлтгэхэд хамтран ажиллана.
- б) Анагаах ухааны сургалтын эмнэлэг байгуулж, эрүүл мэндийн салбарын боловсон хүчнийг бэлтгэхэд хамтран ажиллана.

(3) *Суурь дэд бүтцийн хөгжил, бүтээн байгуулалт*

а) Хоёр улсын Засгийн газар нь Япон Улсын Засгийн газрын иенийн зээлийн хүрээнд Улаанбаатар хотын шинэ олон улсын нисэх онгоцны буудлын бүтээн байгуулалтын ажил 2013 онд эхэлснийг талархан хүлээн авч, нисэх онгоцны буудлын холбогдох байгууламжуудын үйл ажиллагаа, менежментийн чадавхийг дээшлүүлэхэд хамтран ажиллана. Хоёр улсын Засгийн газар нислэгийн давтамжийг нэмэгдүүлэх зэргээр Монгол, Японы агаарын харилцааны хүрээг өргөжүүлэн хөгжүүлж ажиллана.

б) Хоёр улсын Засгийн газар Монголын Дулааны IV цахилгаан станцын үйлдвэрлэлийн үр ашгийг нэмэгдүүлэх иенийн зээлийн төслийг хэрэгжүүлж, эрчим хүчний хангамжийн тогтвортой байдлыг хангах зорилго бүхий цахилгаан түгээх, дамжуулах сүлжээг сайжруулахад хамтран ажиллана.

в) Хоёр улсын Засгийн газар Улаанбаатар хотын замын хэт ачааллыг бууруулах, замын сүлжээний нэвтрэх чадварыг нэмэгдүүлэх, гэр хороололд шинээр гудамжны сүлжээг бий болгож, инженерийн дэд бүтцийг цогцоор шийдэх зорилго бүхий "Гудамж" төслийг хэрэгжүүлэхэд хамтран ажиллана.

г) Хоёр улсын Засгийн газар нь Улаанбаатар хотод нийтийн зам тээврийн сүлжээг байгуулах, замын хөдөлгөөний түгжрэлийг сааруулах замаар хотын орчин нөхцлийг сайжруулахын тулд метро байгуулах, Ажилчны гудамжны гүүрэн гарцыг барьж байгуулах зэргээр гол замын сүлжээг бүрдүүлэхэд хамтран ажиллана.

д) Хоёр улсын Засгийн газар Монгол Улсын сумдыг хөгжүүлэх, түүнд хамаарах нийгмийн үйлчилгээ, үйлдвэрлэл, бизнесийн барилга, байгууламжийг бий болгох зорилго бүхий "Сум" төслийг хэрэгжүүлэхэд хамтран ажиллана.

е) Хоёр орны Засгийн газар 2013 онд Японы Олон улсын хамтын ажиллагааны банк (JBIC)-тай Экспортын зээлийн шугам нээх хэлэлцээрт гарын үсэг зурсныг сайшаан онцлоод, цаашид экспортын зээлийн шугамын хүрээнд төслүүдийг богино хугацаанд хэрэгжүүлэхэд хамтран ажиллана.

- ё) Хоёр орны Засгийн газар Японы Олон улсын хамтын ажиллагааны банк (JBIC) болон хувийн хэвшлийн хамтарсан зээлийн хөрөнгөөр монголын Дарханы газрын тос боловсруулах үйлдвэрийг байгуулахад үргэлжлүүлэн хамтарч ажиллана.
- ж) Хоёр улсын Засгийн газар нь монголын нүүрсийг японд урт хугацаанд тогтвортой нийлүүлэх асуудлаар санал солилцож, хэрэгжүүлэх чиглэлээр хүчин чармайлт гаргана.
- з) Хоёр улсын Засгийн газар нь сансрын технологийн салбарт хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх чиглэлээр судална.
- и) Хоёр улсын Засгийн газар Монгол Улсын далайд гарцгүй нөхцөл байдлыг хөнгөвчлөх зорилгоор транзит тээврийн асуудлыг хамтран судална.
- й) Хоёр улсын Засгийн газар нь бага, дунд сургуулийн орчныг сайжруулах чиглэлээр үргэлжлүүлэн хамтран ажиллана.
- к) Хоёр улсын Засгийн газар нь нүүрсийг хуурай аргаар баяжуулах технологийг монголд нэвтрүүлэхээр судалгаа хийнэ.
- л) Хоёр улсын Засгийн газар нь хот байгуулалт, хот төлөвлөлт, барилгажилтын норм стандартыг боловсронгуй болгоход хамтран ажиллана.
- м) Хоёр улсын Засгийн газар нь монголын жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхэд Япон улсын Засгийн газрын хоёр үе шаттай иенийн зээлийг үргэлжлүүлнэ.
- н) Хоёр улсын Засгийн газар нь монголын мах болон сүүн бүтээгдэхүүн боловсруулах, "брэнд бүтээгдэхүүн" үйлдвэрлэх, усалгаатай газар тариалан хөгжүүлэх зэрэг хөдөө аж ахуйн салбарт техникийн дэмжлэг үзүүлэх мөн боловсон хүчний чадавхийг бэхжүүлэхэд хамтран ажиллана.
- о) Хоёр улсын Засгийн газар нь Монгол Улстай харьцангуй төстэй уур амьсгал бүхий Япон Улсын Хоккайдо мужийн хөдөө аж ахуйн өнөөгийн байдал (менежмент, техник хэрэгсэл зэрэг), хүйтэн бүст тохирсон технологи зэргийг судлан, туршлага солилцож, тус мужийн хувийн хэвшлийнхэнтэй техникийн хамтын ажиллагааг хөгжүүлнэ.
- ө) Хоёр улсын Засгийн газар нь Сайншандын аж үйлдвэрийн цогцолбор байгуулах, төмөрлөг, ган, зэс хайлуулах үйлдвэр барих, нүүрсний ордод түшиглэсэн цахилгаан станц барих чиглэлээр хувийн хэвшлийнхнийг мэдээллээр хангах замаар хамтран ажиллана.

III. Соёл иргэд хоорондын харилцаа

(1) Хоёр улсын Засгийн газар бүхий л түвшний яриа хэлэлцээ, харилцаа солилцоог хэрэгжүүлэх үүднээс хоёр улсын Парламент болон Парламентийн найрамдлын бүлгүүд хоорондын солилцоо, хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

(2) Хоёр улсын Засгийн газар хоёр орны харилцааг үргэлжлүүлэн авч явах хүүхэд, залуучуудын харилцан ойлголцлыг гүнзгийрүүлэхийн ач холбогдлыг ухамсарлаж, хүүхэд залуучуудын солилцоог идэвхжүүлэх бодлогыг үргэлжлүүлнэ.

(3) Хоёр улсын Засгийн газар хоёр орны түүх, соёл, соёлын өв, улс төр, эдийн засаг, нийгмийн байдлыг монгол, японы ард түмэнд таниулан сурталчлахад чиглэсэн хамтын ажиллагааг харилцан дэмжинэ. Энэ хүрээнд судлаач, сэтгүүлчдийг харилцан солилцох, хэвлэмэл материал, дүрс бичлэг солилцох ажлыг улам идэвхжүүлнэ.

(4) Хоёр улсын Засгийн газар Монгол дахь япон судлал, Япон дахь монгол судлалыг хөгжүүлэхэд хамтран ажиллаж, хоёр улсын шинжлэх ухааны салбар дахь эрдэмтэн, судлаачдын хамтын ажиллагааг хөхиүлэн дэмжинэ.

(5) Япон Улсын Засгийн газар Монгол дахь япон хэлний сургалтыг хөгжүүлэх үүднээс монголын япон хэлний багш болон сурагчдыг дэмжинэ.

(6) Хоёр улсын Засгийн газар нь хоёр улсын соёл, урлаг, эрдэм шинжилгээний салбар дахь хамтын ажиллагааны зорилго болон чиглэлийг тодорхойлох үүднээс холбогдох яамд, байгууллага хоорондын уулзалтыг зохион байгуулахад дэмжлэг үзүүлнэ.

(7) Япон Улсын Засгийн газар Монгол Улсад хэрэгцээтэй салбарт суралцах оюутнуудыг Япон Улсын Засгийн газрын тэтгэлгээр суралцуулах чиглэлээр хамтран ажиллана.

(8) Хоёр улсын Засгийн газар орон нутгийн засаг захиргаа болон хувийн хэвшил хоорондын хэлхээ холбоо, хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

оОо